

อิทธิพลการบนบาน บวงสรวงในสังคมไทย

Influence of Pledge, Sacrifice in Thai Society

พระครูสิริรัตนานุวัตร
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

ประเด็นการศึกษาเรื่องนี้เป็นแนวคิด ความเชื่อเรื่องการบนบาน บวงสรวงกับจริยธรรมเชิงพุทธ โดยใช้พื้นที่เป้าหมายคือพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มาแก้บน จำนวน 40 คน พบว่า ผู้บนบานจะขอให้ได้ลูก และเรียนเก่ง ขอให้หายป่วย ขอให้ได้ของหายกลับคืน ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์ ขอให้มิโชคลาก ขอให้มิฐานะดี ร่ำรวย ขอให้ได้ตำแหน่ง ขอให้ได้เลื่อนยศ เครื่องบนบานจะมีพวงมาลัย ตะกร้า หัวหมู ผลไม้ ไข่ต้ม ดอกไม้ บายศรี ขอเป็นลูกหลวงพ่อพระพุทธชินราช ขอบวชแก้บน ทำดีแก้บน ให้ทานแก้บน เลี้ยงเพลพระสงฆ์ เลี้ยงอาหารแก่นักเรียน เป็นเจ้าภาพบวชพระแก้บน

พื้นฐานแนวคิดของการบนบานนั้น มีตำนานพัฒนาการมาจากวิถีชีวิตของชาวอินเดียแต่โบราณกาล ที่มีความเชื่อพิธีบูชาญ ซึ่งใช้ชีวิตสัตว์เป็น ๆ ฆ่าเพื่อบูชาเทพเจ้า ต่างจากการบนบาน บวงสรวงที่ไม่ได้ใช้ชีวิตสัตว์เป็น ๆ เป็นลักษณะทำพิธีกรรม คือการสังเคราะห์ เช่น เทวดาพลี คือปฏิบัติคนที่ติดต่อเทวดาในฐานะมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พิธีกรรมทางศาสนาเกือบทุกพิธีจะอัญเชิญเทวดาจากทุกสารทิศมาร่วมพิธีเพื่อรับรู้รับฟังและขอให้ช่วยคุ้มครอง ให้โชคลากแก่ชีวิตทรัพย์สิน เช่นพิธีทำบุญโดยพระสงฆ์จะกล่าวบทสวดคาถา กามะ จะรูป และพิธีบวงสรวงก็เช่นเดียวกัน เน้นมาที่การบอกกล่าวต่อเทวดาและขอให้เทวดาเห็นชอบ มีกรณีตัวอย่างที่พิธีบนบานต่อเทวดาแล้วได้ผล นั่นคือเศรษฐีสองสามีภรรยาแต่งงานแล้วไม่มีบุตร จึงทำพิธีขอบุตรกับเทวดาประจำต้นไทร ผลคือได้บุตรชาย นามว่า ธรรมบาลกุมาร ซึ่งเป็นคนฉลาดสามารถพูดภาษาคนได้ รับทำตบปัญหา 3 ราศีกับกบิลพรหมแล้วได้ชัยชนะ จึงมีอิทธิพลทำพิธีบนบาน บวงสรวงเพื่อขอบุตร หรือของโชคลากอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันนี้ด้วย

คำสำคัญ : บนบาน บวงสรวง อิทธิพล สังคมไทย

ABSTRACT

This issues of study is the concept, belief of the pledge and sacrifice and Buddhist moral. Its area is the hall of Buddhachinaraj, Wat Phrasreeratanamahadhat-varavihara, Muang Phitsanulok from the interviews who made the Pledge, Sacrifice to Buddhachinaraj and fulfill one's vow amount of people 40. It is found that they have the aspiration of a child with good learning, of good health, of taking back lost things, of lucky man, of higher rank. The votive offering of the pledge, sacrifice are garlands,

dancing, a boar's head, fruits, a boiled eggs, a flowers and bounded flowers, his child, becoming a monk, good doing, charity, giving lunch for monks, giving lunch for pupils and host of becoming a monks.

The background of concept pledge and sacrifice is mobilized from the way of life of ancient Indian they who believed in the sacrificial ceremony (yañbidh). This is the ceremony of killing of being animal for offering gods. It is difference from the pledge, sacrifice by dead animals as welfare, for example devataplee meaing the welfare of gods with good doing to the gods as they are the important part of Buddhist propagation of the Buddha. Almost Buddhist ceremonies invite the gods from all parts in its participant for knowing and hearing and their protection including getting lucky. For example, in blessing ceremony, the monk says a word of “sacke kãme ca rūpe dhammassavanakãlo ayammatantã” and sacrifice or other ceremonies in same way. In which, there are the words of telling to gods in acceptance. An example case of pledge is the ceremony for getting a child of millionaire from tree gods. He gets one sun named Dhammapãlakumãra who is wise boy and able to say in the language of animal. of family. He enables to give an answering of the question in 3 zodiacs of Kapilaprom. This case influences to the pledge, sacrifice for getting a child or others in the same ways.

Keywords : Pledge, Sacrifice, Influence, Thai Society

บทนำ

บทความนี้อ้างอิงจากรายงานการวิจัย เรื่อง การบนบาน บวงสรวง : แนวคิด หลักการ และอิทธิพล ต่อสังคมไทย โดยพระครูสิริรัตนานวัตรผู้วิจัย ทุนสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องการบนบาน บวงสรวงนี้มีอยู่จริงตั้งแต่อดีตกาล ประการสำคัญคือว่า พระพุทธศาสนา มองเรื่องนี้อย่างไร แล้วสังคมไทยในฐานะสังคมพุทธในยุคปัจจุบันมองเรื่องนี้อย่างไร มีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนตามจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างไร ทำไมจึงมีพระพรหมวิหารและพิธีกรรม 5 ประการ ทุกคนมีแนวคิดความเชื่อของตนเอง โดยจะเชื่อต่ออำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ต่างกันหรือในเรื่องเดียวกันแต่ต่างมุมมองกันก็ตาม เรื่องนี้ผู้เขียนแบ่งความเชื่อนี้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนหลังกับส่วนหน้า ความเชื่อส่วนหลัง หมายถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งตรงกับเหตุปัจจัยที่ตนทำไว้จริง ๆ เช่นว่า เราเคย ตีงูจนหลังหักเลื้อยต่อไปไม่ได้ ผลแห่งการกระทำนั้นทำให้ตนต้องปวดหลังซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับอาการที่ตนตีงูหลังหักนั้นจริง ๆ อย่างนี้จะเรียกว่าเชื่อตามกรรม ในพระพุทธศาสนาได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ ด้วยคำว่า กัมมสกตาสัททา แปลว่าเชื่อในกรรมที่เป็นของตนหรือที่ตนทำ จะจริงหรือไม่จริงนั้น ให้คิด วัตถุประสงค์จากเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีต ส่วนความเชื่อส่วนหน้านั้น เป็นเรื่องอนาคต เหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยประสบการณ์เชิงประจักษ์แล้วทุกคนอาจจะเชื่อบ้างเพียงครั้งหนึ่งก่อน แต่ก็ด้วยความเชื่อกรรมเป็นหลักตามนัยพระพุทธศาสนาที่ให้เชื่อกรรมว่าเป็นทายาท มีกรรมเป็นสรณะ คงจะต้องมีวันใดวันหนึ่ง เกิดกับตนแน่ ๆ แต่ก็พูดไม่ได้เต็มปากว่าจะเกิดจริงคือเชื่อครั้งเดียว ในความรู้สึกทุกคนต้องเป็นอย่างนี้ แน่ ๆ ส่วนครั้งที่เหลือนั้นเพื่อไว้ว่าจะไม่เป็นไปตามที่เชื่อจริงได้ ประเด็นนี้แหละที่ทำให้คนเราต้อง คิดที่จะทำการบนบานไว้กันพลาด หรือว่า เรื่องที่บนบานนั้นสำคัญต่อชีวิตมาก เพราะความไม่เชื่อมั่น

ในตนเอง และยังคงคิดว่าจะมีอำนาจเหนือธรรมชาติช่วยได้ จึงมีพิธีบนบาน เช่น สอบบรรจุเป็นข้าราชการ ซึ่งโอกาสนาน ๆ มาครั้งหนึ่งในรอบปี ถ้าพลาดคราวนั้นแล้ว ก็หมดโอกาสต่อไปจริง ๆ ถึงแม้โอกาสไม่หมด แต่อายุของเรามีขอบเขตจำกัด ดังนั้น เพื่อไม่ให้พลาด ต้องทำพิธีบนบานขอความช่วยเหลือจากเทพ เบื้องต้นดังนี้

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ การบนบาน ถือว่าอิงอยู่กับความเชื่อ เช่น เชื่อว่า องค์เคารพที่ตนบนบาน นั้นจะให้ผลแก่ตนได้จริง จึงทำเงื่อนไขว่า จะนำสิ่งของที่เชื่อว่าจะโปรดปรานมาแก้บน ณ ที่นี้ ผู้บนบานมีความเชื่อว่าพระพุทธรูปชินราชจะให้ผลสิ่งที่ดีบนบานจริง จึงทำสัตยสัตญาณว่าจะแก้บนด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่นว่า หัวหมู ผลไม้ ไข่ต้ม เป็นต้น จึงเป็นประเด็นที่เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้คนนั้นบนบานคืออะไร และเรื่องติดตามมาคือผลดีของการบนบาน อาจจะเป็นไปได้ว่า ผลดีของการบนบานนั้นจะเป็นไปได้ร้อยเปอร์เซ็นต์หรือได้ใกล้เคียง เช่นว่า บนบานไว้ขอให้ได้บุตรชาย แต่ก็ได้เหมือนกัน แต่เป็นบุตรหญิงอย่างนี้ บนบานว่าให้สอบได้ที่หนึ่ง แต่ได้เหมือนกัน แต่เป็นที่สองที่สามอย่างนี้

พระพุทธศาสนามีธรรมที่เป็นไปเพื่อสังคมสงเคราะห์ ไม่เบียดเบียนสรรพสัตว์ จะเห็นว่าพรหมวิหารแปลว่าธรรมสำหรับประพฤติดของผู้จะเป็นผู้ใหญ่ มาจากคำว่า พรหม ซึ่งศาสนาพราหมณ์ถือว่าเป็นผู้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่ง แต่ก็ปรับเปลี่ยนเป็นพรหมวิหารธรรม พิธีกรรมที่สำคัญประการหนึ่งคือพิธีบูชาัญญ ซึ่งมีความหมายว่า “การเซ่น การบูชา การบวงสรวงชนิดหนึ่งของพราหมณ์ เช่น นำสัตว์บูชาเทพเจ้าเพื่อให้ตนพ้นเคราะห์ร้ายเป็นต้น” (พระธรรมปิฎก, 2546: 204) ซึ่งัญญพิธีนี้ทำอย่างยิ่งใหญ่

เรียกมหาัญญพิธี 5 คือ ได้แก่ “อัสวเมธ คือการฆ่าม้าบูชาัญญ บูรุษเมธ คือการฆ่าคนบูชาัญญ สัมมปาสะ คือการทำบ่วงแล้วขว้างไม้ลอบบ่วง ไม้ตกที่ไหนทำการบูชาัญญที่นั่น วาขเปยยะ คือการดื่มเพื่อพลังหรือเพื่อชัยชนะ นิรัคคพะ คือัญญไม่มีลิ้มหรือกลอน คือทั่วไปไม่มีขีดคั้นจำกัด การฆ่าครบทุกอย่างบูชาัญญ” (ส.ส.(ไทย) 15/120/138) แต่เดิมมหาัญญ 5 ประการนี้ เป็นหลักสงเคราะห์ที่ดีงาม แต่พราหมณ์สมัยหนึ่ง ดัดแปลงเป็นการบูชาัญญเพื่อผลประโยชน์ในทางลากลักการะ พิธีกรรมที่มีการเซ่น บูชา บวงสรวง ได้แก่ พลิกกรรม คือการทำสังคัมสงเคราะห์ต่อมนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ ประกอบด้วยองค์ 5 คือ “ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ อติถิพลี สงเคราะห์แขก ปุพพเปตพลี สงเคราะห์หรือทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย ราชพลี ถวายเป็นหลวง เช่น ภาษีอากร เทวดาพลี สงเคราะห์หรือทำบุญอุทิศให้เทวดา” (พระธรรมปิฎก, 2546: 356) พลิกกรรม 5 อย่างนี้ ทางพราหมณ์ คือการบวงสรวง ทางพุทธ คือสละเพื่อช่วยหรือบูชา ที่สอดคล้องตรงกับบทความนี้ เทวดาพลี กรณีตัวอย่างของการบนบาน บวงสรวงคือ สองเศรษฐีสามีภรรยา แต่งงานแล้วไม่มีบุตร จึงทำพิธีขอบุตรกับรุกขเทวดาประจำต้นไม้ ได้ลูกชาย ชื่อว่า ธรรมบาลกุมาร ซึ่งเป็นคนฉลาด สามารถพูดภาษาสัตว์ได้ ถือว่าเป็นตำนานการบนบานบวงสรวงก็ได้ว่า

ประเทศไทย กล่าวขานกันว่าเป็นเมืองพระพุทธศาสนา มีจริยธรรมพื้นฐานคือศีล 5 ซึ่งข้อที่ 1 ว่าด้วยเรื่องการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ แล้วทำไมหัวหมูที่นำมาบนบานนั้นแม้เป็นหัวหมูที่ตายแล้วแต่ก็เป็นการใช้ชีวิตสัตว์มาแก้บนอยู่นั่นเอง เข้าทำนองเดียวกับแพะรับบาป เพราะหมอยอมตายที่ทำให้คนพ้นเคราะห์ได้โชคชัยแก่ชีวิต กรณีตัวอย่างที่พระวิหารพระพุทธชินราช ได้รับคำกล่าวเล่าขานกันว่า บนบานแล้วได้ผล โดยเฉพาะเกี่ยวกับการทหารการรบในสงคราม ตามประวัติศาสตร์เล่าว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั้น ทุกครั้งที่ออกสงครามจะนำพลไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชพร้อมกับรับน้ำมนต์หน้า

พระวิหารจากโถงน้ำมนต์ 2 ลูกตั้งอยู่ 2 ข้างทาง เมื่อรบกลับมาแล้วก็เข้ากราบนมัสการอีกครั้งหนึ่ง ทำ
อย่างนี้เป็นกิจวัตร นอกจากนี้ การสอบเข้าเป็นทหาร หรือสอบเพื่อเลื่อนยศ เลื่อนชั้น ก็ทำพิธีบนบานเพื่อ
ให้ได้ตามที่ปรารถนา กรณีหนึ่ง เป็นการบนบานเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจในทำนองว่าขอให้ค้าขายดีมี
กำไร ปรากฏว่าได้ตามที่บนบานจริง ๆ แล้วก็เก็บนั้นด้วยหัวหมู ผลไม้ ไข่ต้มเป็นต้น ประเด็นนี้เป็น
ความโปรดปรานของพระพุทธชินราชหรือ หรือเป็นความคาดหวังของผู้บนบานเองว่าจะต้องบนบาน
ด้วยหัวหมู ผลไม้ หรือสิ่งของอื่น ๆ ดังนั้น น่าจะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องศึกษาถึงแนวคิด ความเชื่อการ
บนบาน และปัจจัยที่ทำให้ผู้นั้นบนบานพร้อมด้วยผลลัพท์จากการบนบานนั้น

คำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ตั้งอยู่บนฐานของความไม่เบียดเบียน หลีกเลียงการกระทำด้วยความ
ความโลภ ความโกรธ และความหลง มีจริยธรรมเชิงพุทธ 3 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน ได้แก่ศีล 5 ข้อที่ 1 ให้
งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ส่วนที่เป็นธรรมตรงกับเรื่องนี้ คือ เมตตาธรรม จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่กุศล
กรรมบถ 10 ประการ มีการกายสุจริต 3 คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินอกใจในกาม วชิสุจริต 4 คือ
เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ และมโนสุจริต 3 คือ ไม่เพ่งอยากได้ของผู้อื่น ไม่
พยาบาท และสัมมาทิฐิ และจริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรค 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ คัมภีร์พระไตรปิฎก
กล่าวถึงมูลเหตุแห่งความดีความชั่ว และความหวาดกลัว เดือดร้อนของสัตว์ประการต่าง ๆ จะเห็นได้จาก
กมhapทานสูตร ที่กล่าวถึงมูลเหตุที่หัวโล้น เมื่อพระวิปัสสิราชกุมารเสด็จประพาสอุทยาน ได้ทอด
พระเนตรเห็นบุรุษศีรษะโล้นนั่งห่มผ้ากาสาหวัดพรัด (บรรพชิต) จึงตรัสถามนายสารถีว่า

“สหายสารถี ชายคนนี้ถูกใครทำอะไรให้ ทั้งศีรษะและเครื่องนุ่งห่มของเขาจึงไม่เหมือนของคน
อื่น ๆ” นายสารถีทูลตอบว่า “ขอเดชะ ผู้นี้ชื่อว่าบรรพชิต ทำไม เขาจึงชื่อว่าบรรพชิต ผู้นั้นชื่อว่า
บรรพชิต เพราะการประพฤติธรรมเป็นความดี การประพฤติสมาสมาเป็นความดี การทำกุศลเป็น
ความดี การทำบุญเป็นความดี การไม่เบียดเบียนเป็นความดี และการอนุเคราะห์หมู่สัตว์เป็นความ
ดี พระเจ้าข้า บรรพชิตนี้ดีแท้ เพราะการประพฤติธรรมเป็นความดี การประพฤติสมาสมาเป็นความ
ดี การทำกุศลเป็นความดีการทำบุญเป็นความดี การไม่เบียดเบียนเป็นความดี และการอนุเคราะห์หมู่สัตว์
เป็นความดี ถ้าเช่นนั้น เธอจงขบ بردไปทางบรรพชิตนั้น” (ที.ม.(ไทย) 10/53/29)

ในกัณฑ์ทศสูตร แห่งมัจฉิมนิกาย พระพุทธเจ้าตรัสลักษณะการทำให้ตนและคนอื่นให้เดือดร้อน
จากการทำพิธีบูชาญ์ ว่า

“บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นพระราชามหากษัตริย์ผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้วก็ดี เป็นพราหมณ์มหาศาล
ก็ดี พระราชารับสั่งอย่างนี้ว่า ‘จงฆ่าโคตัวผู้ประมาณเท่านี้บูชาญ์ จงฆ่าลูกโคตัวผู้ประมาณเท่านี้
บูชาญ์ จงฆ่าลูกโคตัวเมียประมาณเท่านี้บูชาญ์ จงฆ่าแพะประมาณเท่านี้บูชาญ์ จงฆ่าแกะประมาณ
เท่านี้บูชาญ์ (จงฆ่าม้าประมาณเท่านี้บูชาญ์) จงตัดต้นไม้ประมาณเท่านี้เพื่อทำเสาบูชาญ์ จงเกี่ยว
หญ้า ประมาณเท่านี้เพื่อลาดพื้น’ เหล่าชนผู้เป็นทาสก็ดี เป็นคนรับใช้ก็ดี เป็นคนงานก็ดีของพระ
ราชานั้น ถูก อาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม มีน้ำตานองหน้า ร้องให้ไปทำงานไป ภิกษุทั้งหลาย
บุคคลนี้เรียกว่า เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ทำผู้อื่น
ให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน” (ม.ม. (ไทย)13/9/9)

จากพุทธพจน์ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า การประกอบพิธีบูชาด้วยชีวิตอื่น ๆ นั้น ถือว่า เบียดเบียนสัตว์ ยิ่งไปกว่านั้นทำให้คนที่สนองงานประกอบพิธีกรรมนี้ก็เดือดร้อน มีภัยคุกคาม ร้องไห้ไป ทำงานไป ใช้ชีวิตอยู่ไม่เป็นสุข พระองค์เห็นความทุกข์ทรมานประการนี้จึงตรัสข้อบัญญัติเรื่อง พรหมจรรย์ประกอบด้วยนัย 10 ประการ หนึ่งใน 10 ประการนี้คือ เบนจิต (ขุ.พุทธ. (ไทย) 33/10/657. หรือ ที.สี. อ. 190/160-162) ซึ่งข้อ 1 ว่าด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์

ดังกล่าวมานี้ ทำให้เราทราบถึงคนปฏิบัติต่อพิธีกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์ให้สังเคราะห์นั้นพึงพอใจ ถ้าตนไหว้ดีพลีถูก ก็สามารถบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนาเร็วพลัน ขณะเดียวกัน ถ้าไหว้ไม่ดี พลีไม่ถูกก็ได้รับเคราะห์กรรม ถูกธรรมชาติคุกคาม เมื่อถูกธรรมชาติคุกคาม ก็คิดว่าธรรมชาติเหล่านี้มีเทพสิงสถิตอยู่ จึงเป็นที่มาของเทพประจำธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ มีเทพประจำคือ สุริยเทพ ดวงจันทร์ มีเทพประจำคือ จันทรเทพ แม่น้ำ มีเทพประจำคือ พระแม่คงคา ลม มีเทพประจำคือ พระวายุ ต้นไม้มีเทพประจำคือ รุกขเทพ ด้วยการที่มนุษย์คิดว่า ธรรมชาติต่าง ๆ มีเทพประจำนี้ จึงทำการเคารพธรรมชาติ ถือธรรมชาติเป็นที่พึ่ง เรื่องนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ซึ่งเป็นลักษณะความเข้าใจมนุษย์ในยามมีภัยคุกคามว่าจะคิดอย่างไร และแยกที่พึ่งแบบใดแท้จริงหรือไม่แท้จริงไว้ ดังที่ พุทธเจ้าตรัสเรื่องที่พึ่งไว้ใน อคฺคิทัตตปุโรหิตวตฺถุ ว่า

“มนุษย์จำนวนมาก ผู้ถูกภัยคุกคาม ต่างถึงภูเขามาไม่ อาราม และรุกขเจดีย์เป็นสรณะ” “นั่นมิใช่สรณะอันเกษม นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนั้น ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง”

“ส่วนผู้ที่ถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะย่อมใช้ปัญญาขอพิจารณาเห็นอริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และอริยมรรคมีองค์ 8 อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความสงบระงับทุกข์” “นั่นเป็นสรณะอันเกษม นั่นเป็นสรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนั้น ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/188-192 /92)

การบูชาด้วยชีวิตนี้น่าหวาดกลัวและเกินความพอดีด้วยจำนวนชีวิตที่ต้องถูกฆ่า ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเต็มไปดด้วยภัยคุกคาม ดังปรากฏในอรรถกถาว่าด้วยการบูชาด้วย ว่า

“สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชาด้วยสัตว์นานาชนิด กล่าวคือ โคตัวผู้ 500 ตัว ลูกโคตัวผู้ 500 ตัว ลูกโคตัวเมีย 500 ตัว แพะ 500 ตัว และแกะ 500 ตัว ซึ่งสัตว์เหล่านี้ถูกนำไปผูกไว้ที่หลักเสาเพื่อบูชา แม้ข้าราชการของพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้เป็นทาส เป็นคนใช้หรือเป็นกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคามเหมือนกัน ถูกภัยคุกคามร้องไห้ น้ำตานองหน้า กระทำบริกรรมอยู่” (ส.ส. (ไทย) 15/120/138)

จากพุทธพจน์ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นอย่างหนึ่งว่าการบูชาด้วยชีวิตจริงในสังคมพุทธกาล สังคมไทยแม้ไม่นิยมทำพิธีบูชาด้วยชีวิตต่าง ๆ เพื่อบูชา แต่ก็มีกลาย ๆ นั่นคือการบนบานด้วยหัวหมูต้มสุกแล้ว แม้ว่าจะเป็นสัตว์แต่ก็เป็นสัตว์ที่ตาย และไม่สดที่มีเลือดกำลังไหลเหมือนการสังเวยกก็ตาม เราก็เข้าใจว่า พิธีกรรมเช่นนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนในภาวะที่มีความปรารถนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วเกิดความเชื่อว่ามีอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์จากองค์เคารพอย่างใดอย่างหนึ่งจะพึงช่วยได้ ทำให้ได้สิ่งนั้นจึงทำการบนบาน แต่เมื่อได้สิ่งที่บนบานนั้นแล้วจะต้องมีการแก้บน เพื่อปฏิบัติตามสัญญาที่ตั้งไว้ต่อสิ่งนั้น

วัตถุประสงค์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาแนวคิด ความเชื่อในการบนบาน บวงสรวง และศึกษาพัฒนาการที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ประกอบกับศึกษาจริยธรรมเชิงพุทธเกี่ยวกับการบนบาน บวงสรวง

นิยามศัพท์

การบนบาน หมายถึง การร้องขอโชคลาภตามที่ตนต้องการด้วยสัญญาว่าจะนำสิ่งต่าง ๆ เช่นผลไม้ พวงมาลัย เป็นต้นมาแก้บน

การบวงสรวง หมายถึง การทำพิธีบอกกล่าว หรือขออนุญาต หรือขอพร ขอบารมีคุ้มเกล้าให้รอดปลอดภัย แต่ไม่มีการแก้การบวงสรวงนั้น

การเซ่นสรวง สักวैया หมายถึง การสะเดาะเคราะห์ด้วยเครื่องเซ่นสรวง สักวैयाมีเลือด หรือสิ่งมีชีวิต เช่น เพาะถูกฆ่าเพื่อสักวैयाเทพเจ้าเพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษย์ ตามภายิตไทยโบราณว่า “เพาะรับบาป”

อิทธิพล คือ อำนาจชักจูงบนแนวคิด ความเชื่อในเรื่องบนบาน บวงสรวง

สังคม ไทย หมายถึงสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องบุญ บาป เชื่อในกุศลกรรม อกุศลกรรม เชื่อเรื่องสวรรค์ เทวดา และเรื่องนรก

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในบทความ

ผู้เขียนใช้ทฤษฎีการขอของรอนดา เบิร์น (Ronda byrne) ซึ่งเป็นเจ้าของทฤษฎีความลับ (The Secret) โดยเบิร์นได้เขียนในหนังสือชื่อ เดอะ ซีเคร็ต (The Secret) โดยบอกว่า “เธอค้นพบความลับ (The Secret) ที่ถูกปกปิดนี้ และได้เปิดเผยความลับแห่งความสำเร็จในด้านต่างๆที่มนุษย์ปรารถนา ทั้งด้าน การงาน การเงิน ความรัก และสุขภาพ” โดยความลับนี้สร้างปาฏิหาริย์ให้กับชีวิตผู้คนนับล้านๆ คนทั่วโลก เรื่องความลับสำคัญแห่งชีวิต ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความสุขหรือประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ เดอะซีเคร็ตหรือความลับที่ว่านี้ เป็นกฎธรรมชาติที่เรียกว่า กฎแห่งแรงดึงดูด โดยอธิบายว่ามนุษย์เราเมื่อคิดอะไร ก็จะส่งคลื่นความถี่ไปดึงดูดสิ่งต่าง ๆ เข้ามาหาตัว ถ้านึกคิดก็ได้สิ่งที่ดี นึกร้ายก็ได้สิ่งร้ายเข้ามา ในการใช้กฎแห่งแรงดึงดูดที่จะนำสิ่งที่ต้องการเข้ามาเช่น ถ้าปรารถนาความร่ำรวยและปฏิบัติตามเดอะซีเคร็ตนี้ ก็จะได้สมประสงค์ เป็นต้น (รอนดา เบิร์น, 2556:3)

เดอะ ซีเคร็ตหรือความลับที่ว่านี้ เป็นกฎธรรมชาติที่เรียกว่า กฎแห่งแรงดึงดูด เบิร์น ได้ใช้กล่าวคำว่า อธิษฐาน แปลว่าขอ เพราะการอธิษฐานจะให้ความเชื่อมั่นในกฎแห่งแรงดึงดูด ท่านกล่าวว่า”ยิ่งเชื่อมั่นมากเท่าไร สิ่งที่ต้องการจะถูกดึงดูดมาหาเร็วเท่านั้น” (รอนดา เบิร์น, เดอะซีเคร็ต, 2554: 57) การใช้คำศัพท์ว่าอธิษฐานของรอนดา เบิร์นนั้น มีวิธีการขอที่นำรูปแบบมาจากการอธิษฐานขอต่อพระเจ้า ใช้ศัพท์คำว่า pray ซึ่งมีความหมายไปในทำนองอธิษฐานแบบอ่อนวอนต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้า และมีความเชื่อมั่นในพระองค์ ซึ่งข้อความมี ดังนี้

“สิ่งสารพัดซึ่งท่านอธิษฐานขอด้วยความเชื่อ ท่านจะได้”

“ขณะเมื่อท่านจะอธิษฐานพระเจ้าขอสิ่งใด จงเชื่อว่าได้รับ และท่านจะได้รับสิ่งนั้น”

ในหนังสือต้นฉบับ The Secret ภาษาอังกฤษนั้นใช้ข้อความดังนี้

“Whatsoever ye shall ask in prayer, believing, ye shall receive”

“What things soever ye desire, when ye pray, believe that ye receive them, and ye shall have them”

(Ronda Byrne, The Secret, 2006:54)

คำที่ใช้ในการอธิษฐานจิตคือคำว่า pray ซึ่งมีความหมายสอดคล้องตามที่พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์อธิบายว่า “ตั้งใจขอให้ได้ผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ตั้งจิตปรารถนา” (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2546:308) เฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งจิตขอต่อสิ่งที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ให้สำเร็จผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการอธิษฐานโดยตั้งใจขอ เพื่อจะได้หรือจะเอา เฉพาะอย่างยิ่ง ด้วยอำนาจคลบันดาล โดยตนเองไม่ต้องทำ ซึ่งเป็นความหมายที่เพี้ยนไปจากความหมายเดิมคือการอธิษฐานที่จะทำ

การอธิษฐานจิตของรอนดา เบิร์น เป็นการขอให้สำเร็จด้วยอำนาจคลบันดาลของกฎแรงดึงดูดทำงานแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ผู้ขอหรือผู้อธิษฐานสามารถยกระดับตนเองขึ้นไปสู่ความลับหรืออำนาจที่คลบันดาลให้เกิดผลสำเร็จ ดังที่ศาสตราจารย์ใหญ่ทุกคน และองค์อวตารทั้งหมดเท่าที่เคยมีมา พวกท่านล้วนเข้าใจสิ่งเดียวกัน พวกท่านล้วนเข้าใจความลับ บัดนี้คุณเข้าใจแล้ว และคุณยังใช้ คุณก็จะยิ่งเข้าใจความลับนี้อยู่ในตัวคุณ คุณยังใช้พลังอำนาจในตัวคุณนี้ คุณก็ยังดึงดูดพลังอำนาจให้เข้ามาเพิ่มขึ้น พอถึงจุดหนึ่งที่ผู้ฝึกจะไม่ต้องฝึกฝนอีกต่อไป เพราะคุณจะกลายเป็นพลังอำนาจนั้นเสียเอง คุณจะมีความสมบูรณ์เพียบพร้อม มีดวงปัญญา มีสติปัญญา มีความรัก และคุณจะมีความสุขนั้น นี่คือนุคลิกตัวอย่างผู้บรรลุความเข้าใจเรื่องเดอะซีเคร็ต หรือความลับเรื่องกฎแห่งแรงดึงดูด จนตนเองกลายเป็นพลังอำนาจนั้นๆ จะเหมือนศาสตราจารย์ใหญ่ที่เข้าใจ เดอะซีเคร็ต ความลับ นี่คือนุคลิกสูงสุดยอดของผู้บรรลุการใช้ความลับ จึงสรุปแนวคิดการอธิษฐานจิตในทัศนะของรอนดา เบิร์น ได้ว่า

1. ทำให้ความปรารถนาประสบผลสำเร็จ ตามแนวทาง ฮาวทู (How to)
2. ใช้ในลักษณะอ่อนวอนอธิษฐานขอต่อสิ่งภายนอก คือกฎแรงดึงดูด ที่คลบันดาลให้
3. ต้องมีศรัทธาและเชื่อมั่นต่อกฎแห่งแรงดึงดูด อย่างแรงกล้า
4. มนุษย์สามารถยกระดับพัฒนาตนเองขึ้นไปสู่พลังอำนาจที่คลบันดาลนั้น ๆ ได้

การบนบาน บวงสรวง ก็เป็นลักษณะการขอจากสิ่งลึกลับ มองไม่เห็นเช่นเดียวกัน เช่นขอบุตรจากเทวดาประจำต้นไทร (รุกขเทพ) แม้จะรู้ว่าต้นไทรนั้น จะมีรุกขเทวดาสติอยู่ ก็ยังมองไม่เห็น แต่ก็ทำพิธีบนบานขอบุตรจนได้มา ก็จัดอยู่การขอ การอธิษฐาน ที่ปรารถนา ชนิดที่เรียกว่า “ลาภ” (สิ่งที่ได้มาหรืออยากได้) คือสิ่งที่อยากได้แล้วบนบาน การได้บุตรมานี้ สามารถเปิดเผยความลึกลับออกมาจากแรงอธิษฐานในฐานะแรงดึงดูดที่เป็นกฎธรรมชาติแล้ว ก็เป็นความหวังพื้นฐานของทุกคน ต่างแต่ว่าจะมีพิธีบนบานหรือไม่เท่านั้น ดังนั้น ผู้ปรารถนาตามทฤษฎีนี้ ก็ต้องคว่าให้ได้ ด้วยการทำพิธีบนบานดังกล่าว เพราะสังคมไทยทุกวันนี้มีปัญหาหอบด้าน โดยเฉพาะปัญหาปากท้องที่เรียกกันสวยหรูว่าปัญหาเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนไม่มั่นใจในการทำงานของตนต้องหันหน้าพึ่งพำนาจนอกเหนือการสัมผัสที่คิดว่าจะพึงช่วยได้ ทำให้มีการบนบานศาลกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องอิทธิพลการบนบาน บวงสรวงในสังคมไทย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. การเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยตลอดจนการวิจัยภาคสนาม เพื่อประกอบในเนื้อหา อีกทั้งใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะจงที่มีโครงสร้าง มีลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

2.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการศึกษาและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด และนำเสนอผลการศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาจุดร่วมและจุดต่างของข้อมูลจากเอกสาร จากผู้รู้ นักวิชาการชุมชนทั่วไป เพื่อให้เห็นภาพรวมที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบในองค์รวม วิธีเรียงข้อมูลโดยความเรียง โดยเรียบเรียงจากการรวบรวมคำสัมภาษณ์ และทำตารางสรุปย่ออีกครั้งหนึ่งไว้หลังคำสัมภาษณ์ เพื่อให้เห็นชัดยิ่งขึ้น

2.3 เครื่องมือวิจัย เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลจึงเป็นแบบสอบถาม โดยออกแบบสอบถามแบ่งประเด็นคำถามเป็น 2 ตอน โดยตอนแรกเป็นข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามทั่ว ตอนที่ 2 เกี่ยวกับแนวคิด ประวัติความเป็นมา อิทธิพล และจริยธรรมเชิงพุทธที่มีต่อพระพุทธชินราช ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

2.4 ขอบเขตและความจำกัดของวิธีการศึกษา

2.4.1 ขอบเขตประชากร ได้แก่ ผู้มาแก้บน บริเวณพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 45 เทียบขนาดกลุ่มประชากรของ Krejcie and Morgan ได้ 40 คน/คณะ

2.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การบนบาน การบวงสรวง : มีแนวคิด หลักการและจริยธรรมเชิงพุทธต่อพระพุทธชินราช รวมถึงการบูชาัญญู

2.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ที่กำหนดเป็นกรณีตัวอย่าง คือสถานที่บนบาน บริเวณพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.4.4 ขอบเขตด้านเวลา ได้แก่ เวลาดำเนินการตามสัญญาวิจัยที่ทำไว้กับสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2555

2.4.5 ขอบเขตวิธีการศึกษา ได้แก่ การกำหนดศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร โดยการค้นหาข้อมูลที่สามารถเชื่อถือได้ และสามารถอ้างอิงแหล่งที่มาเพื่อการสืบค้นได้ เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสารประกอบการบรรยายทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับหลักแนวคิด นอกจากนี้จะศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้คงแก่เรียน รวมถึงหมอดูดวง หมอผี ร้างทรงเทพเจ้า ต่าง ๆ ด้วย

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ผู้มาบนบานและแก้การบนบานกับพระพุทธชินราชจำนวน 40 คนนี้ ส่วนใหญ่มาแก้บนเพราะหายจากการป่วยไข้ รองลงมาคือ สออบได้ ได้เลื่อนยศทหาร ตำรวจ ได้ตำแหน่งที่แข่งขัน รองลงมาคือ ถูกหวย รองลงมาคือได้บุตร ส่วนสิ่งที่นำมาแก้บนนั้น ส่วนใหญ่ คือพวงมาลัย

ละครว่า ผลไม้ร่วงลงมาคือ หัวหมู เป็ด ไก่ ร่วงลงมาคือ ถวายสังฆทาน

แสดงให้เห็นว่า แนวคิด ความเชื่อการบนบานบวงสรวงมีผลจริง ตามตำนาน ได้ยกตัวอย่าง เศรษฐีสองสามีภรรยาทำพิธีขอบุตรกับรุกขเทวดาประจำต้นไม้ ไร่ ว่าตามชาดกทางพระพุทธศาสนา เทวดามีส่วนสำคัญต่อพระพุทธศาสนาโดยการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้าคราวแสดงปฐมเทศนาจบลง จะทราบว่า เทวดาในโลกธาตุพากันแซ่ซ้องกล่าวคำสาธุการดังกระหึ่มทั่วหมื่น โลกจักรวาล เกิดแสงสว่างทั่วจักรวาล พระพุทธเจ้าตรัสเทศโลก สวรรค์รองรับผู้ปฏิบัติดี ตรีสนรกรเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติชั่ว คุณลักษณะของเทวดาจะโปรดคนที่ทำดี มีศีลธรรม เทวดามีส่วนช่วยให้เกิดมงคลสูตรสามสิบแปดประการ และพระพุทธเจ้ากำหนดเป็นพุทธกิจไว้ว่าเวลาที่ขี้เกียจจะตอบปัญหาให้แก่เทวดา การบนบาน บวงสรวงนี้มีแหล่งกำเนิดจากพราหมณ์ตั้งแต่ก่อนพุทธกาลที่นิยมทำพิธีมหาชัยด้วยการฆ่าสัตว์สังเวทเทพเจ้าจากการที่ได้ตามที่ต้องการได้แล้ว เช่นม้าที่ใช้เป็นพาหนะในการสู้รบ ภายหลังเสร็จศึกแล้วจะถูกฆ่าสังเวทเทพเจ้าที่ตนบนบานไว้ ดังนั้น ริมฝั่งแม่น้ำคงคา พาราณสี ประเทศอินเดีย จึงมีท่าน้ำท่าหนึ่งชื่อว่า ท่าอัสวเมธ ในมหาชัยพิธีนี้ที่นำหาวดกลั้วที่สุดคือ บรมเมธ การฆ่าคนบูชาชัย ในส่วนพระพุทธศาสนา ตระหนักถึงความปลอดภัยของชีวิต เข้าใจถึงความรู้สึกรู้สีกของชีวิตที่ต้องถูกคุกคามหรือฆ่าดังในอัญญาสูตรที่กล่าวมา แม้ว่าจะทำพิธีบนบาน บวงสรวงก็ตาม แต่ก็อย่าทำด้วยชีวิต จะเห็นได้จากการพิธีแก้บนจะใช้สิ่งที่มีชีวิตที่เสียชีวิตหรือปรุงสุกแล้วนอกจากผลไม้ที่ใช้ดับ ๆ และการบนบาน บวงสรวงนี้จะเกี่ยวข้องกับเทวดาที่มนุษย์จะปฏิบัติต่อเทวดาเหล่านั้นด้วยความเป็นมิตรและทำดีให้เทวดาโปรด จึงมีจริยธรรมด้วยการปรับเปลี่ยนอัญญาพิธีเป็นพลีกรรม คือการทำสังคมาสังเคราะห์ต่อกัน ในพลีกรรมนี้มีชื่อว่าด้วยเทวดาพลีคือการสังเคราะห์เทวดาหมายถึง การปฏิบัติธรรมของเทวดา มีหิริ และ โอตตปปะ ซึ่งเป็นธรรมสำหรับเทวดานอกจากนี้ยังสังเคราะห์ด้วยข้าว น้ำ เสิญมาร่วมฟังเทศน์ ฟังธรรม มาร่วมบุญกุศล ตามคติพระพุทธศาสนาจะเรียกได้ว่า ธรรมชาติเกือบทุกชนิดมีเทวดาประจำอยู่ โดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่ เรียกว่า รุกขเทพ ซึ่งรุกขเทพนี้เป็นต้นกำเนิดของการบนบานขอบุตรของเศรษฐีสามีภรรยาที่แต่งงานแล้วไม่มีบุตร จึงทำพิธีขอบุตรกับรุกขเทวดาประจำต้นไม้ ไร่ ผลปรากฏว่าได้ ตั้งชื่อว่า ธรรมบาลกุมาร เป็นตำนานที่สำคัญของเทศกาลสงกรานต์ของไทย มีอิทธิพลต่อการความเชื่อและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ต่อวัฒนธรรมประเพณี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

จากการศึกษาบทความนี้ มีผลดีต่อการศึกษารียนรู้สู่แนวปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติของตนเองและองค์กรที่นำไปใช้ประโยชน์ คือ ประโยชน์ในการศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติ ได้แก่ ได้รู้แนวคิด ความเชื่อ พัฒนาการ และกำเนิดของการบนบานที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ได้รู้อิทธิพลการบนบานจากอดีตถึงปัจจุบัน และจะมีต่อไปในอนาคต ได้รู้และเข้าใจตลอดทั้งการปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้รู้แนวปฏิบัติตนต่อพิธีบนบาน บวงสรวงตลอดถึงประโยชน์และความสำคัญของการบนบาน บวงสรวง ส่วนองค์กรที่นำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ หน่วยงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ศูนย์ปฏิบัติธรรมของวัดประจำจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพุทธศาสนาประจำจังหวัด พราหมณ์เจ้าพิธี ประจำหน่วยงานหรือสถานที่ทั่วไป ส่วนการถ่ายทอดผลงานการศึกษาสู่กลุ่มเป้าหมาย มอบผลงานการศึกษาแก่สำนักปฏิบัติธรรม สำนักสงฆ์ โครงการปฏิบัติธรรมมอบผลงานการศึกษาแก่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล มอบผลงานการศึกษาแก่พราหมณ์เจ้าพิธีประจำหมู่บ้านหรือชุมชน มอบผลงานการศึกษาแก่เรือนจำหรือหน่วยงานฟื้นฟูทางจิตเพื่อนำคนดีสู่สังคม มอบผลงานการศึกษาแก่อาจารย์ วิทยากร อาจารย์ ครู นิสิต นักเรียน มอบผลงานการศึกษาแก่สำนักพิมพ์ สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาแต่ต้น ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การบนบาน บวงสรวงนี้มีมาก่อนพุทธกาล ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกรรมวิธีการบนบาน บวงสรวงไว้ในหลายสูตร เช่น ยัญญสูตร กรันทกสูตร อัคคิทัตตปุโรหิตวัตถุ และได้ตรัสแยกแยะความจริงที่ถูกต้องให้เห็นชัด ทำให้ทราบว่า แนวคิดความเชื่อการบนบาน บวงสรวงนี้ มีกำเนิดมาจากความเชื่อต่ออำนาจบันดาลที่ให้อะไรต่อมนุษย์ได้ ถ้ามนุษย์ไหว้ดี พลีถูกเทพเจ้าเหล่านั้นก็โปรดปรานประทานสิ่งใดๆ ได้ จึงมาถึงคำว่าบนบาน บวงสรวงปัญหาว่า เทพเจ้าโปรดอะไร เมื่อรู้คำตอบแล้วก็ไปโอกาสที่จะทำต่อไป ในยัญญสูตรตามที่อ้างมา พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เตรียมการบูชามหาด้วยสัตว์นานาชนิด โคตัวผู้ 500 ตัว ลูกโคตัวผู้ 500 ตัว ลูกโคตัวเมีย 500 ตัว แพะ 500 ตัว และแกะ 500 ตัว ในสัตว์เหล่านี้เป็นที่มาของภายิตไทยโบราณว่า แพะรับบาป นั่นคือ การฆ่าแพะบูชาเทพเจ้า เพื่อให้เทพเจ้าองค์นั้นโปรดปรานตนเอง

เป็นที่แน่ชัดว่า จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้มาแก้บนหน้าพระวิหารพระพุทธชินราช ส่วนใหญ่มาแก้บนเพราะหายจากการป่วยไข้ รองลงมาคือ สอบได้ ได้เลื่อนยศทหาร ตำรวจ ได้ตำแหน่งที่แข่งขัน รองลงมาคือ ถูกหวย รองลงมาคือ ได้บุตร ส่วนสิ่งที่นำมาแก้บนนั้น ส่วนใหญ่ คือพวงมาลัย ละครร่า ผลไม้ รองลงมาคือ หัวหมู เป็ด ไก่ รองลงมาคือ ถวายสังฆทาน ซึ่งก็สอดคล้องกับการแนวคิด ทฤษฎีตามที่แสดงไว้ จากตำนานที่เศรษฐีสองสามีภรรยาทำพิธีขอบุตรกับรุกขเทวดาประจำต้นไทรนั้น ตำนานนี้ถือว่าเมื่อพิธีพลต่อความเชื่อของคนไทยถึงปัจจุบัน ทำให้มีพิธีบนบาน บวงสรวงกันกับคนทุกระดับชั้น และทุกพื้นที่ของไทย

การบนบานมีคติมาจากพิธีกรรมที่ทารุณต่อชีวิตสัตว์ของชาวอินเดียมาตั้งแต่สมัยโบราณที่เรียกกันว่ายัญพิธี ตามแนวพุทธศาสนาเมื่อกล่าวถึงการบนบาน บวงสรวงแล้วจะต้องถึงกล่าวถึงความสัมพันธ์คือเทวดา ซึ่งมีภพภูมิที่อาศัยคือ เทวโลก หรือสวรรค์ ดังนั้น ภพภูมิของเทวดาอยู่ในภพภูมิชนิด กามภูมิ คือภพภูมิที่ยังอาศัยหรือติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส การสัมผัส ดังนั้น การบนบาน บวงสรวงก็จะมีเครื่องบนบาน บวงสรวงประกอบด้วย สุรา หัวหมู ผลไม้ ไข่ต้ม พวงมาลัย ฯลฯ มากมาย จึงพูดได้ว่า เมื่อมีลักษณะอย่างนี้แล้ว ปัญหาว่าจะปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันด้วยการสงเคราะห์กันหรือ จะไหว้ให้ดี พลีให้ถูกอย่างไร การที่สังคมไทยในฐานะสังคมพุทธยังนิยมการบนบาน บวงสรวงเทพดาอยู่อย่างนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า สังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาใน 3 ระดับสถานะ เปรียบกับต้นไม้ คือ ระดับสะเก็ด ได้แก่สังคมพื้นบ้าน ถือศาสนาตามคติโบราณสืบกันมา ระดับเปลือก ได้แก่สังคมพื้นที่ได้รับการศึกษาพอสมควรมีเหตุผลประกอบความเชื่อนั้น และระดับแก่น ได้แก่สังคมที่มีการศึกษาสูงมองโลกเชิงวิทยาศาสตร์ มองโดยภาพรวมสังคมทุกระดับชั้นก็ยังนิยมประกอบพิธีบนบาน บวงสรวงในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ แต่สังคมไทยก็ยังมีเมตตา กรุณา จาคะตั้งบนฐานจริยธรรมเชิงพุทธ 3 ระดับ คือ ระดับต้น ได้แก่ สัตว์ 5 ระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ 10 ประการ และระดับสูง ได้แก่มรรคมงคล 8 ประการ ด้วยประการสำคัญต่าง ๆ ที่กล่าวมาก็ยังมีประเด็นที่สำคัญน่าศึกษาต่อไป คือว่า ประเด็นคุณค่าทางจริยธรรมต่อการปฏิบัติตนต่อพิธีกรรมของศาสนา ประเด็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของสังคม ประเด็นความมีอยู่ของเทวดา ผี มาร และคุณค่าทางจริยธรรมตามแนวปรัชญา ประเด็นความเชื่อและผลจากการเข้าพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 10 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 13 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 33 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 25 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน (2532). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์
พริ้นต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด

รอนดา เบิร์น. **เดอะซีเคร็ต แพลโดย จิระนันท์ พิตรปรีชา**. พิมพ์ครั้งที่ 86, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์
อมรินทร์.)

Ronda Byrne. **The Secret**. First Atria Books, November 2006.

พิธีบวงสรวง เนื่องในวันสถาปนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช 2 มิถุนายน 2548